

27.3.2023

Julkinen

**Oikaisuvaatimus valtionosuusrahoituspäätöksestä 2023
VN/33144/2022 29.12.2022**

Oikaisuvaatimusviranomainen:

Valtiovarainministeriö
Kunta- ja aluehallinto-osasto
PL 28, 00023 Valtioneuvosto
kirjaamo.vm@gov.fi

Lähtöjä:

Tuusniemen kunta
Keskitie 22
71200 Tuusniemi
hallinto@tuusniemi.fi

Tuusniemen kunta esittää tyytymättömyytensä valtiovarainministeriön päätökseen kunnan peruspalvelujen valtionosuudesta ja veroperustemuutoksista johtuvien verotulomenetysten korvauksesta vuonna 2023, siltä osin kuin peruspalvelujen valtionosuuden summa on negatiivinen.

Valtiovarainministeriön päätös 29.12.2022 VN/33144/2022 on saapunut maksuerittelyineen Tuusniemen kuntaan kunnan vastaanottoleiman mukaisesti 10.1.2023. Valtionosuuspäätöksestä on kunnalla oikeus tehdä oikaisuvaatimus kirjallisesti valtiovarainministeriölle kunnan peruspalveluista annetun lain 51 §:n nojalla, kolmen kuukauden kuluessa päätöksestä tiedon saatuaan.

Tuusniemen kunnan perustelut oikaisuvaatimukselle:

Valtiovarainministeriön päätöksen mukaan Tuusniemen kunnan peruspalvelujen valtionosuus vuonna 2023 on -899 370 euroa. Tuusniemen kunnan järjestämät palvelut muodostuvat lukiokoulutusta lukuun ottamatta kuntalain 1 §:ssä tarkoitetuista lakisääteisistä palveluista. Tuusniemen kunta järjestää palvelunsa kustannustehokkaasti ja laajasti yhteistyötä naapurikuntien kanssa tehden. Myös kunnan henkilöstöorganisaatio on ohut, mutta toimiva monien sopeutustoimien jäljiltä. Kunnan kansalaisopisto- ja kirjastopalvelut tuottaa Kuopion kaupunki. Tuusniemen kunta tuottaa yläkoulupalvelut myös Kaavin kunnalle. Ympäristöterveyspalvelut tuottaa vastuukuntaperiaatteella Siilinjärven kunta. Maatalouslomituksen osalta vastuukuntana on Iisalmen kaupunki. Kunnan alueella jätehuollosta vastaa Jätekuikko Oy.

Tuusniemen kunta on tehnyt sosiaali- ja terveyspalveluista vastatessaan yhteistyötä perusterveydenhuollon tuottamisen osalta Kuopion kaupungin kanssa. Perusterveydenhuollon palvelutuotannosta vastasi Kuopion kaupunki vastuukuntamallilla. Palvelut olivat hyvät ja kustannustehokkaat. Tuusniemen kunta on strategisena linjauksenaan käyttänyt verorahoitusta järjestääkseen kunnan asukkailla lakisääteistä minimiä paremmat palvelut.

27.3.2023

Julkinen

THL:n tilastoihin perustuvissa indekseissä Tuusniemen kunta on vuosittain ollut valtakunnallisessakin tarkastelussa kärkipaikoilla, esimerkkeinä sairastavuusindeksi, syrjäytyneisyys, mielenterveys- ja päihdeongelmat. Kunnassa ei ole vuosiin valtionosuudet riittäneet sote-palvelujen järjestämiseen, vaan niiden kustannusten kattamiseen on jouduttu käyttämään merkittävästi verotuloja. Tämä on aiheuttanut lähtökohtaisesti tilanteen, jossa sote-palvelujen järjestämis- ja rahoitusvastuun siirtäminen kunnalta on aiheuttanut peruspalvelujen valtionosuuden negatiivisuuden.

Vuoden 2023 alusta lukien Tuusniemen kunta on tilanteessa, jossa kunnan on huolehdittava lakisääteisistä palveluistaan ilman, että valtio osoittaa niiden järjestämiseen tarvittavaa rahoitusta. Kunta katsoo tämän vaarantavan perustuslaissa turvattua kunnan itsehallintoa ja on vastoin rahoitusperiaatetta.

Tuusniemen kunta viittaa tässä tilanteessa myös perustuslakivaliokunnan kannanottoihin, joka on useissa kunnallista itsehallintoa koskevassa lausuntokäytännössään korostanut muun muassa seuraavaa:

Tehtävistä säädettäessä on huolehdittava rahoitusperiaatteen mukaisesti kuntien tosiasiallisista edellytyksistä suoritua velvoitteistaan. Valiokunta on katsonut, että kunnille osoitettavat rahoitustehtävät eivät itsehallinnon perustuslain suojan takia saa suuruutensa puolesta heikentää kuntien toimintaedellytyksiä tavalla, joka vaarantaisi kuntien mahdollisuuksia päättää itsenäisesti taloudestaan ja siten myös omasta hallinnostaan. Rahoitusperiaate sisältyy myös Euroopan paikallisen itsehallinnonperuskirjan 9 (2) artiklaan, jonka mukaan paikallisviranomaisen voimavarojen tulee olla riittävät suhteessa niihin velvoitteisiin, jotka niille on annettu perustuslaissa ja muissa laeissa.

Valtionosuusjärjestelmän keskeisenä tarkoituksena on varmistaa, että kaikilla kunnilla on olosuhteista ja kuntien tulopohjan eroista huolimatta edellytykset selvitä erityisesti lakisääteisistä tehtävistään. Valtionosuusjärjestelmällä on alueellisen yhdenvertaisuuden edistämisen vuoksi merkitystä myös perustuslain 6 §:n kannalta. Järjestelmän tehtävänä on tasoittaa kuntien välillä olevia peruspalveluiden kustannus- ja tarve-eroja ja siten lisätä elinkeino- ja väestörakenteeltaan erilaisten kuntien asukkaiden yhdenvertaista kohtelua ja heidän tosiasiallisia mahdollisuuksiaan saada perusoikeuksien toteutumisen kannalta välttämättömiä palveluja. Näin ollen valtionosuusjärjestelmän tarkastelu on keskeistä myös rahoitusperiaatteen toteutumisen kannalta.

Perustuslakivaliokunta on lausuntokäytännössään todennut myös, ettei muutoksista saa aiheutua alueellisen yhdenvertaisuuden vaarantumista. Perustuslakivaliokunta on myös pitänyt perusoikeuksien toteutumisen kannalta tärkeänä, että valtionosuuksia menettävien kuntien taloudellista sopeutumista lievennetään riittävän pitkällä ja objektiivisin perustein määräytyvällä siirtymäajalla tai muilla järjestelyillä.

Perustuslakivaliokunta painotti hyvinvointialueiden perustamista ja sosiaali- ja terveydenhuollon sekä pelastustoimen järjestämisen uudistusta koskevasta lainsäädännöstä antamassaan lausunnossa, että rahoitusmallin vaikutuksia ja toimivuutta on tarkoin seurattava myös yksittäisten kuntien talouden kestävyys ja suorituskyvyn kannalta sekä tarvittaessa ryhdyttävä tarvittaviin korjaustoimiin. Perustuslakivaliokunta on ottanut kantaa negatiivisen valtionosuuden tilanteeseen vuoden 2022 loppuun voimassa olleen kunnan peruspalvelujen valtionosuudesta annetun lain säätämisen yhteydessä. Negatiivisen valtionosuuden maksamiseen velvoittaminen soveltui valiokunnan mielestä kuitenkin yleisellä tasolla huonosti kuntien itsehallinnon peruseräisiin samoin kuin kuntien ja valtion välisiin taloudellisiin suhteisiin.

27.3.2023

Julkinen

Tuusniemen kunta havainnollistaa vielä rahoitusperiaatteen kanssa ristiriitaista syntynyttä tilannetta yhden konkreettisen esimerkin kautta. Koska Tuusniemen kunnan peruspalvelujen valtionosuus on 899 370 euroa negatiivinen, valtio kuittaa kunnalle tulevista valtionosuuksien kuukausitilityksistä kaikki kunnan veroperustemuutoksista johtuvien veromenetysten korvaukset ja opetus- ja kulttuuritoimen valtionosuudet. Koska kunnan peruspalvelujen valtionosuus on tämän jälkeenkin vuositasolla 143 997 euroa negatiivinen, kuitataan tämä määrä kunnalle perusasteen oppilasmäärän mukaan maksettavista kotikuntakorvauksista. Kotikuntakorvausta jää kunnalle tilittäväksi vuonna 2023 yhteensä 590 746 euroa. Kaavin kunnasta tällä hetkellä Tuusniemen yläkoulussa käyviä oppilaita on 64. Tämä aiheuttaa sen, että Kaavin kunnan kotikuntakorvausmenot ovat vuonna 2023 suuremmat kuin kunnan saamat kotikuntakorvaustulot ja valtionosuudet yhteensä. Kaavin kunta maksaa kuukausittain laskua vastaan kotikuntakorvausmenojaan valtiolle. Nämä tulot eivät päädy kuitenkaan yläkouluikäisten oppilaidenkaan osuuden osalta kokonaisuudessaan Tuusniemen kunnalle, vaan ne jäävät osaksi valtiolle hyvinvointialueen rahoituspohjaan.

Tuusniemen kunnan verotuloennuste vuodelle 2023 on kuntaliiton veroennustekehikon mukaan noin 5,2 miljoonaa euroa. Kunnan vuoden 2023 talousarvion mukaan yksistään kunnan sivistystoimen menot ovat 5,5 miljoonaa euroa. Eli kunnan elinvoiman kehittämiseen, hyvinvoinnin edistämiseen eikä muihin lakisääteisten palvelujen tuottamiseen ja investointeihin jää verorahoituksen osuutta lainkaan. Toisin sanoen Tuusniemen kunnan lakisääteisiä palveluja joudutaan rahoittamaan myös toimintatuloilla, mitkä eivät tähän riitä.

Edellä esitettyjen syiden vuoksi kunnan talousarvion kaikki suunnitelmavuodet 2023 – 2025 ovat yli miljoona euroa alijäämisiä. Kunnan taseessa on vielä ylijäämää noin kolme miljoonaa euroa. Tämä määrä tulee käytetyksi kokonaisuudessaan syntyvien alijäämien kattamiseen talousarvion 2023 suunnitelmavuosien aikana. Kunnan kunnallisveroprosentti on Pohjois-Savon maakunnan korkeimpia, 9,36. Kunnan kiinteistöveroprosentit ovat maakunnan keskitasoa. Näistä lähtökohdista tarkasteltuna Tuusniemen kunnan talouden tasapainoon saattaminen veroprosentteja korottamalla ei ole realistista.

Tuusniemen kunta katsoo edellä esitetyillä perusteilla, että kunnan valtionosuuspäätöstä tulee oikaista siten, että peruspalvelujen valtionosuus vuonna 2023 on -899 370 euron sijaan 0 euroa.

Tuusniemi 27.3.2023

Timo Kiviluoma
kunnanjohtaja

Sirpa Hartojoki
hallintojohtaja